

—
Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Великої Палати
Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР за
період з 01.02.2020 по 29.02.2020

Зміст

1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми	4
1.1. Господарська юрисдикція	4
1.2. Цивільна юрисдикція	11
2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновків Верховного Суду України	13
2.1. Цивільна юрисдикція	13
3. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висловленої раніше позиції Верховного Суду	19
3.1. Цивільна юрисдикція	19
4. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції	25
4.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку господарського судочинства	25
4.2. Справи, які підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства	28
5. Вимоги, які не підлягають розгляду в судовому порядку	34
6. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду	38
7. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів	40

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВСУ	– Верховний Суд України
КАС ВС	– Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КЦС ВС	– Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
КАС України	– Кодекс адміністративного судочинства України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЗК України	– Земельний кодекс України
КЗпП України	– Кодекс законів про працю України
КПК України	– Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП	– Кодекс України про адміністративні правопорушення
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК України	– Цивільний процесуальний кодекс України

1. справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми

1.1. Господарська юрисдикція

Припинення банком банківської діяльності можливе виключно у порядку, передбаченому Законом України «Про банки і банківську діяльність» та Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

Перехід прав та обов'язків від банку до наступних осіб, які заявили про своє правонаступництво, не може відбуватися лише на підставі виключення цим банком із своєї назви слова «банк» та виключення з видів своєї діяльності «банківської діяльності» без дотримання процедури, встановленої Законом України «Про банки і банківську діяльність»

10 грудня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу, відкриту за позовом Публічного акціонерного товариства «Український інноваційний банк» (в особі уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію Публічного акціонерного товариства «Український інноваційний банк» Білої Ірини Володимирівни) до Публічного акціонерного товариства «Первомайський молочноконсервний комбінат», Товариства з обмеженою відповідальністю «Молочна компанія «Волошкове поле» та Публічного акціонерного товариства «Юрія» про стягнення 39 562 812,41 грн, за касаційною скаргою Публічного акціонерного товариства «Юрія» на рішення Господарського суду Черкаської області від 06 жовтня 2017 року та постанову Київського апеляційного господарського суду від 04 грудня 2017 року, за результатами якої прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

05 лютого 2007 року Акціонерне товариство «Український інноваційний банк» (правонаступником якого є ПАТ «Український інноваційний банк») (далі – АТ «Український інноваційний банк») як банк з однієї сторони та Закрите акціонерне товариство «Первомайський молочноконсервний комбінат» (правонаступником якого є ПАТ «Первомайський молочноконсервний комбінат») (далі – ЗАТ «ПМК») як позичальник з другої сторони уклали кредитний договір від 05 лютого 2007 року.

01 серпня 2013 року АТ «Український інноваційний банк» як банк з однієї сторони, ТОВ «МК «Волошкове поле» як поручитель з другої сторони та ПАТ «ПМК» як позичальник з третьої сторони уклали договір поруки № 1. Того ж дня АТ «Український інноваційний банк» як банк з однієї сторони, ПАТ «Юрія» як поручитель з другої сторони та ПАТ «ПМК» як позичальник з третьої сторони уклали договір поруки № 2.

Права вимоги по кредитному договору від 05 лютого 2007 року та договорам поруки № 1 та № 2 перейшли до ТОВ «ФК «Інвест ресурс» на підставі договору факторингу від 20 жовтня 2017 року № 1/10-17, двох договорів від 20 жовтня 2017 року без номеру про відступлення права вимоги за договорами поруки № 1

та № 2 відповідно, укладених між ТОВ «ФК «Інвест ресурс» та ТОВ «ФК «Афінаж». Зазначені права вимоги належали ТОВ «ФК «Афінаж» на підставі договору від 12 вересня 2017 року № 12/09/17-1 про відступлення відповідних прав вимоги, укладеного між ТОВ «ФК «Афінаж» та ПАТ «Українська інноваційна компанія».

Разом з тим, відповідно до обставин справи, постановою НБУ про неплатоспроможність банку 24 грудня 2015 року ПАТ «Український інноваційний банк» було віднесено до категорії неплатоспроможних та згідно з Рішенням Фонду в цьому банку запроваджено тимчасову адміністрацію <...> та призначено Уповноважену особу Фонду для здійснення цих повноважень.

22 березня 2016 року на підставі відповідного звернення Фонду Правлінням НБУ винесена Постанова НБУ про відкликання ліцензії та ліквідацію банку. Цього ж дня виконавчою дирекцією Фонду прийняте Рішення Фонду про ліквідацію банку, згідно з яким розпочата процедура ліквідації ПАТ «Український інноваційний банк», призначена Уповноважена особа Фонду та делеговані всі повноваження ліквідатора цього банку.

13 липня 2016 року були проведені позачергові загальні збори акціонерів ПАТ «Укрінбанк», на яких, серед іншого, прийняті рішення про зміну найменування та місцезнаходження товариства, а також затверджений статут ПАТ «Укрінком» у новій редакції, згідно з яким акціонери вирішили змінити найменування юридичної особи з ПАТ «Укрінбанк» на ПАТ «Укрінком»; види діяльності, а саме виключити вид діяльності «діяльність комерційних банків» і включити, зокрема, «Надання інших фінансових послуг крім страхування та пенсійного забезпечення» та «Інша допоміжна діяльність у сфері фінансових послуг крім страхування та пенсійного забезпечення».

Відповідно до рішення позачергових загальних зборів акціонерів ПАТ «УКРІНКОМ» від 28 березня 2017 року знову змінена назва акціонерного товариства на ПАТ «Українська інноваційна компанія» (далі – організаційні зміни банку від 28 березня 2017 року).

Колегія суддів Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду відповідно до частини п'ятої статті 302 ГПК України передала справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, мотивувши тим, що у цій справі (№ 925/698/16) необхідно встановити обсяг прав та обов'язків позивача як правонаступника банківської установи у кредитно-банківських, цивільних, депозитних та інших правовідносинах, визначивши чи відбулась зміна назви банку та виключення банківської діяльності з його видів діяльності, чи реалізація цього відповідає вимогам Закону України від 07 грудня 2000 року № 2121-III «Про банки і банківську діяльність» (у редакції, чинній на момент виникнення відповідних правовідносин, далі – Закон про банки), чи можна з урахуванням висновків щодо зазначеного вважати ПАТ «Українська інноваційна компанія» правонаступником відповідного банку, що передбачає право ТОВ «ФК «Інвест ресурс» вимагати з відповідачів сплати заборгованості по кредитному договору від 05 лютого 2007 року.

ОЦІНКА СУДУ

Зміна назви акціонерного товариства (банку) без зміни його організаційно-правової форми, виключення з його назви слова «банк», виключення з видів його діяльності «діяльності комерційних банків» (КВЕД: 64.19) не є ані перетворенням цієї юридичної особи в розумінні статті 108 ЦК України (статті 87 Закону про акціонерні товариства), ані виділом в розумінні статті 109 ЦК України (статті 86 Закону про акціонерні товариства), ані припиненням шляхом злиття, приєднання або поділу в розумінні статті 106 ЦК України (статей 83–85 Закону про акціонерні товариства). Попри те, що правовий висновок щодо застосування норм права у справі № 914/3587/14 (постанова від 24 квітня 2019 року) Велика Палата Верховного Суду зробила стосовно зміни найменування (типу) акціонерних товариств з відкритого або закритого на публічне або приватне, Велика Палата Верховного Суду не бачить підстав відходити від правового висновку, зробленого у мотивувальній частині зазначеного судового рішення (пункт 50), відповідно до якого сама лише зміна найменування (типу) юридичної особи не означає її реорганізації, зокрема, перетворення, якщо при цьому не змінюється організаційно-правова форма такої особи.

Отже, в результаті організаційних змін банку від 13 липня 2016 року та від 28 березня 2017 року нова банківська установа відповідно до вимог статті 17 Закону про банки не утворилась.

Власники ПАТ «Український інноваційний банк», приймаючи рішення про відмову від «банківської діяльності», висловили своє бажання припинити таку діяльність, яка є складовою спеціальної правосуб'єктності банку як юридичної особи, але вони не звернулись до існуючої процедури ліквідації банку за їх рішенням, передбаченої статтею 78 Закону про банки, погодження якої з боку НБУ неможливе в силу чинності у відповідного банку статусу проблемного, що відповідає як статті 78 Закону про банки так і пункту 2.4 глави 2 розділу III Положення про заходи впливу.

Також відповідно до банківського законодавства реорганізація банку або його ліквідація за рішенням власників має відбуватись за погодження з НБУ. Відповідного погодження не встановлено. Разом з тим банківським законодавством, зокрема статтями 16 та 46 Закону про банки, також передбачено інформування та погодження з НБУ змін до статуту банку, а також їх реєстрацію тільки після погодження таких змін НБУ. Однак весь обсяг організаційних змін банку від 13 липня 2016 року та від 28 березня 2017 року не погоджувався НБУ, попри те, що таке погодження є обов'язковим.

Отже, незалежно від того чи проведена ліквідація банку чи ні, банк зобов'язаний узгоджувати внесення змін до свого статуту з НБУ відповідно до вимог банківського законодавства. Ця вимога чинна незалежно від чинності Постанови НБУ про неплатоспроможність банку, Рішення Фонду про тимчасову адміністрацію, Постанови НБУ про відкликання ліцензії та ліквідацію банку, Рішення Фонду про ліквідацію банку.

Правочину між ПАТ «Український інноваційний банк» та ПАТ «УКРІНКОМ» щодо передачі прав та обов'язків банку не відбулось, правонаступництва в розумінні процедури реорганізації також. Іншої передбаченої статтею 512 ЦК України зміни кредитора в особі ПАТ «Український інноваційний банк» на ПАТ «УКРІНКОМ» (ПАТ «Українська інноваційна компанія») не доведено.

Отже, перехід прав та обов'язків від ПАТ «Український інноваційний банк» до ПАТ «УКРІНКОМ» та наступних осіб, які заявляли про своє отримання прав та обов'язків цього банку, не міг відбуватись лише на підставі виключення кредитною установою із своєї назви слова «банк» та виключення з видів своєї діяльності «банківської діяльності» без дотримання вимог банківського законодавства. Організаційні зміни банку від 13 липня 2016 року та від 28 березня 2017 року не відповідають вимогам банківського законодавства.

Враховуючи те, що ПАТ «Український інноваційний банк» не було припинено чи змінено у встановленому законом порядку на ПАТ «УКРІНКОМ», а відтак й ПАТ «Українська інноваційна компанія» не набуло прав банку, відсутні юридичні підстави набуття ТОВ «ФК «Інвест ресурс» (чи ТОВ «ФК «Афінаж») права відповідної вимоги до ПАТ «Юрія», попри будь-які заявлені ТОВ «ФК «Інвест ресурс» товариством правовідносини факторингу між ПАТ «Українська інноваційна компанія» та ТОВ «ФК «Інвест ресурс» (чи ТОВ «ФК «Афінаж»), оскільки відповідні правочини не відповідають частині першій статті 203 ЦК України та є нікчемними у силу частини другої статті 215 ЦК України та частини третьої статті 36 Закону про гарантування вкладів.

Водночас у рамках цього спору Великій Палаті Верховного Суду необхідно вирішити, який суб'єкт є належним позивачем у справі, тобто якій особі належить право вимоги за кредитним договором від 05 лютого 2007 року та договором поруки № 2, за захистом якої звернувся позивач у судовій справі № 925/698/16. Відповідно до цього, враховуючи зазначене, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про те, що таким суб'єктом був та залишається банківська установа – ПАТ «Український інноваційний банк», відповідне право якого не переходило ані до ПАТ «УКРІНКОМ»/ ПАТ «Українська інноваційна компанія», ані до ТОВ «ФК «Інвест ресурс».

Припинення банком банківської діяльності можливе виключно у порядку, передбаченому Законом про банки та Законом про гарантування вкладів шляхом: ліквідації банку за рішенням власників після надання на це згоди НБУ, за відсутності ознак, за якими цей банк може бути віднесено до категорії проблемного або неплатоспроможного, або виведення неплатоспроможного банку з ринку під контролем Фонду у разі віднесення НБУ такого банку до категорії проблемних або неплатоспроможних.

Стосовно належного суб'єкта, уповноваженого представляти банк у спірних правовідносинах, Велика Палата Верховного Суду зазначає, що після запровадження Фондом у банку тимчасової адміністрації, повноважний суб'єкт на управління банком та представництво банку визначається виключно Фондом

відповідно до положень п. 17 частини першої статті 2, статей 34, 37, 44, 48 Закону про гарантування вкладів.

Скасування судом або визнання неправомірним (незаконним) рішення Фонду про запровадження тимчасової адміністрації чи початок процедури ліквідації банку не означає автоматичного припинення управління банком Фондом.

Управління банком Фондом у такому разі припиняється лише після прийняття НБУ рішення про визнання діяльності банку такою, що відповідає законодавству, відновлення банківської ліцензії і повернення банку під нагляд НБУ.

Детальніше з тестом постанови від 10 грудня 2019 року у справі № 925/698/16 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87393947>.

Положення статті 1177 ЦК України передбачають порядок відшкодування шкоди, завданої лише фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення, а тому у справах про відшкодування державою шкоди, завданої юридичній особі внаслідок кримінального правопорушення, якщо внаслідок бездіяльності органу досудового розслідування не встановлено особу, яка вчинила злочин, комплексне застосування частини шостої статті 1176 та статті 1177 ЦК України є неможливим.

Така юридична особа може звернутися з позовом до держави про відшкодування шкоди, спричиненої надмірною тривалістю кримінального провадження, якщо доведе факт надмірної тривалості досудового розслідування і те, що тим самим їй було завдано матеріальної чи моральної шкоди, та обґрунтує її розмір

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу касаційну скаргу Українсько-болгарського спільного підприємства з іноземними інвестиціями «Вітінформ» (товариство з обмеженою відповідальністю) (далі – СП «Вітінформ») на рішення Господарського суду міста Києва від 11 грудня 2017 року та постанову Київського апеляційного господарського суду від 01 березня 2018 року у справі за позовом СП «Вітінформ» до відповідачів: Одеської місцевої прокуратури № 2, слідчого управління Головного управління Національної поліції в Одеській області (далі – слідчого управління ГУНП в Одеській області), Малиновського відділу поліції у місті Одесі Головного управління Національної поліції в Одеській області (далі – Малиновського відділу поліції у місті Одесі ГУНП в Одеській області), Державної казначейської служби України, прокуратури Одеської області, за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідачів: Департаменту комунальної власності Одеської міської ради, Комунального підприємства «Одесміськтранскомплекс», Комунального міського ремонтно-будівельного підприємства «Одесрембуд», про стягнення 1 582 027,447 грн, за результатами якої прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

02 січня 2002 року між СП «Вітінформ» як орендарем та Комунальним міським ремонтно-будівельним підприємством «Одесрембуд» (далі – КП «Одесрембуд») як орендодавцем укладено договір, на підставі якого позивачу надано в оренду нежитлові приміщення загальною площею 278,5 кв. м, розташовані у будівлі на вул. Промисловій, 27 у м. Одесі, строком до 11 січня 2012 року. Додатковою угодою до цього договору оренди строк оренди продовжено до 07 грудня 2019 року.

11 травня 2011 року Департамент комунальної власності Одеської міської ради на підставі рішення Одеської міської ради від 28 квітня 2011 року № 192 передав за актом приймання-передачі приміщення нежитлового фонду на вул. Промисловій, 27 у м. Одесі загальною площею 1109,9 кв. м разом із приміщеннями, орендованими позивачем, у господарське відання Комунальному підприємству «Одесміськтранскомплекс» (далі – КП «Одесміськтранскомплекс»).

04 грудня 2012 року СП «Вітінформ» звернулося до СВ Малиновського РВ ОМУ ГУ МВС України в Одеській області з заявою про те, що посадові особи КП «Одесміськтранскомплекс» заволоділи орендованим позивачем приміщенням, зламали замки на вхідних дверях та викрали його матеріальні цінності на суму 60 500 доларів США (майно, яке перебувало на його балансі як іноземна інвестиція). Цю заяву зареєстровано в Єдиному реєстрі досудових розслідувань 05 грудня 2012 року за реєстраційним № 12012170470000484 та розпочато у зв'язку з цим досудове розслідування.

Цивільний позов СП «Вітінформ» до Виконавчого комітету Одеської міської ради, Департаменту комунальної власності Одеської міської ради та КП «Одесміськтранскомплекс» Одеської міської ради прийнятий слідчим 19 квітня 2013 року. У цьому позові СП «Вітінформ» вказало підозрюваних у вчиненні злочину – Виконавчий комітет Одеської міської ради і Департамент комунальної власності Одеської міської ради <...> і просило стягнути солідарно з указаних осіб завдану їхніми діями матеріальну шкоду в розмірі 826 020,56 грн.

Слідчим суддею Малиновського районного суду міста Одеси 19 грудня 2013 року та 24 лютого 2014 року винесено ухвали у справах № 521/20224/13-к, 521/1938/14-к відповідно, якими визнано бездіяльність слідчого та начальника СВ Малиновського РВ ОМУ ГУ МВС України в Одеській області, зобов'язано слідчого СВ Малиновського РВ ОМУ ГУ МВС України в Одеській області, в провадженні якого перебуває кримінальне провадження № 12012170470000484,, розглянути протягом 24 годин клопотання представника потерпілого та сповістити його про результати розгляду. Також позивач неодноразово звертався із заявами та листами щодо цього кримінального провадження до СВ Малиновського РВ ОМУ ГУ МВС України в Одеській області, Прокуратури Одеської області, Одеської місцевої прокуратури № 2.

У довідці про стан досудового розслідування кримінального провадження від 17 липня 2017 року зазначено, що за період з 05 грудня 2012 року по 17 липня 2017 року в даному кримінальному провадженні

№ 12012170470000484 змінилося понад 11 слідчих та 7 прокурорів – процесуальних керівників, на теперішній час прийняти остаточне та законне рішення в указаному провадженні не видається можливим у зв'язку із частою зміною слідчих та невиконанням останніми всіх запланованих заходів, досудове розслідування триває.

Суди попередніх інстанцій у задоволенні позову відмовлено повністю, посилаючись на недоведення позивачем складу цивільного правопорушення як необхідної умови для покладення на відповідачів відповідальності у вигляді відшкодування шкоди.

ОЦІНКА СУДУ

Щодо відповідальності держави за шкоду, спричинену злочином

Шкода, завдана потерпілому внаслідок кримінального правопорушення, компенсується йому за рахунок Державного бюджету України у випадках та порядку, передбачених законом (частина друга статті 1177 ЦК України).

Держава не несе майнову відповідальність перед потерпілими за всі злочини, які залишилися нерозкритими. Положення статті 1177 ЦК України передбачають порядок відшкодування шкоди, завданої лише фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення.

Положення статті 1177 ЦК України встановлюють порядок відшкодування шкоди, завданої саме фізичній особі, і не можуть за аналогією застосовуватися до відносин щодо відшкодування шкоди, завданої злочином юридичній особі.

У 2005 році Україна підписала Європейську конвенцію про відшкодування збитку жертвам насильницьких злочинів від 24 листопада 1983 року (не була ратифікована). Втім, ця Конвенція передбачає обов'язок держави щодо виплати компенсації не всім потерпілим від злочину, а лише фізичним особам – жертвам насильницьких злочинів.

Отже, держава Україна зобов'язалася компенсувати шкоду, спричинену злочином, перед фізичними особами відповідно до ЦК України та спеціального закону, тоді як відносно юридичних осіб держава Україна такого позитивного обов'язку не має.

З огляду на викладене, Велика Палата Верховного Суду не вважає можливим комплексне застосування частини шостої статті 1176 та статті 1177 ЦК України у справах про відшкодування державою шкоди, завданої юридичній особі внаслідок кримінального правопорушення, якщо внаслідок бездіяльності органу досудового розслідування не встановлено особу, яка вчинила злочин.

Щодо ефективного способу захисту прав позивача

Велика Палата Верховного Суду погоджується, що встановлені судами попередніх інстанцій факти можуть свідчити про надзвичайну тривалість досудового розслідування у справі, яка не є занадто складною (майно, про викрадення якого заявив позивач, знаходилося на території з обмеженим доступом, майно є доволі великим за розміром). Розслідування тривало з 05 грудня 2012 року, що на дату звернення до суду позивача з позовною заявою

у 2017 році становило майже 5 років. За такий строк орган досудового розслідування мав би або закрити провадження, або звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Надмірна тривалість кримінального провадження здатна призвести до моральних страждань особи, зумовлених тривалою невизначеністю спірних правовідносин; необхідністю відвідування органів досудового розслідування; неможливістю здійснювати звичайну щоденну діяльність; підривом репутації тощо.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що відповідно до статті 1 Першого протоколу до Конвенції позивач може претендувати на компенсацію за шкоду, спричинену надмірною тривалістю кримінального провадження, якщо доведе факт надмірної тривалості досудового розслідування і те, що тим самим йому було завдано матеріальної чи моральної шкоди, та обгрунтує її розмір. Тому позивач може захистити свої права та законні інтереси, звернувшись до суду із новим позовом до держави Україна.

Таким чином, Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне касаційну скаргу СП «Вітінформ» залишити без задоволення, а судові рішення – без змін як такі, що ухвалені з правильним застосуванням норм матеріального та процесуального права.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 вересня 2019 року у справі № 916/1423/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87527961>.

1.2. Цивільна юрисдикція

Належним відповідачем у справах про відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, його посадовою або службовою особою, є держава як учасник цивільних відносин. Незалучення до участі у таких категоріях спорів Державної казначейської служби України чи її територіального органу не може бути підставою для відмови у позові

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до Селидівського міського управління юстиції у Донецькій області про стягнення судових витрат та відшкодування моральної шкоди за касаційною скаргою ОСОБА_1 на рішення Апеляційного суду Донецької області від 23 серпня 2017 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У відділі державної виконавчої служби Селидівського МУЮ у Донецькій області (далі – ВДВС Селидівського МУЮ) перебуває на виконанні виконавчий лист, виданий Київським районним судом м. Донецька 01 червня 1993 року,

згідно з яким ОСОБА_2 зобов'язаний повернути позивачу борг, але на момент подання позову він не виконаний.

Ухвалою Київського районного суду міста Донецька від 16 березня 2012 року задоволена скарга ОСОБА_1 на дії ВДВС Селидівського МУЮ: визнано, що діями ВДВС Селидівського МУЮ порушені права позивача.

Для звернення із зазначеною скаргою до суду позивач був змушений користуватися послугами адвоката, за які сплатив грошові кошти у сумі 26 435,00 російських рублів, що еквівалентно 6608,00 грн.

Також, на думку позивача, незаконними діями ВДВС Селидівського МУЮ йому завдані моральні страждання через неможливість протягом більше 20 років отримати свої грошові кошти, які, зокрема, виразилися у нервозності, відчутті безпорадності.

ОСОБА_1 просив стягнути з ВДВС Селидівського МУЮ: витрати на оплату зазначеної правової допомоги у сумі 6608,00 грн та відшкодування моральної шкоди у сумі 5000,00 грн.

Рішенням суду першої інстанції у задоволенні позову ОСОБА_1 відмовлено. Рішенням апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасоване, у задоволенні позову відмовлено, вирішене питання про розподіл судових витрат.

Рішення суду апеляційної інстанції, крім іншого, мотивовано тим, що у спорі, де відповідачем є орган державної влади, необхідно у передбаченому процесуальним законом порядку вирішити питання про залучення до розгляду справи відповідного територіального органу Державної казначейської служби України (далі – ДКСУ), що не було зроблено судом першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

У частині першій статті 1174 ЦК України передбачено, що шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадової або службової особи органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні нею своїх повноважень, відшкодовується державою, Автономною Республікою Крим або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цієї особи.

Тлумачення частини другої статті 30 ЦПК України (в редакції, чинній на момент пред'явлення позову) дозволяє зробити висновок, що належним відповідачем у справах про відшкодування шкоди, заподіяною органом державної влади, їх посадовою або службовою особою є держава як учасник цивільних відносин. При цьому держава бере участь у справі як відповідач через відповідні органи державної влади, зазвичай, орган, діями якого заподіяну шкоду. Разом із тим, залучення або ж незалучення до участі у таких категоріях спорів ДКСУ чи її територіального органу не впливає на правильність визначення належного відповідача у справі, оскільки ДКСУ чи її територіальний орган не є тим суб'єктом який порушив права чи інтереси позивача.

З урахуванням того, що саме на державу покладено обов'язок запровадити внутрішні процедури, які посилять прозорість і ясність їхніх дій, мінімізують ризик помилок і сприятимуть юридичній визначеності у цивільних правовідносинах,

Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне вказати, що належним відповідачем у справах про відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, їх посадовою або службовою особою, є держава як учасник цивільних відносин, як правило, в особі органу, якого відповідач зазначає порушником своїх прав. Велика Палата Верховного Суду не вбачає підстав для відступу від висновку Верховного Суду України, який міститься у постанові від 08 листопада 2017 року у справі № 761/13921/15-ц (провадження № 6-99цс17), оскільки Верховний Суд України не робив висновку про обов'язкове залучення ДКСУ та неможливість задоволення позову у разі незалучення цього органу.

Держава бере участь у справі як відповідач через відповідні органи державної влади, зазвичай, орган, діями якого завдано шкоду. Разом із тим, залучення або ж незалучення до участі у таких категоріях спорів ДКСУ чи її територіального органу не впливає на правильність визначення належного відповідача у справі, оскільки відповідачем є держава, а не Державна казначейська служба України чи її територіальний орган.

Враховуючи вищевикладене, Велика Палата Верховного Суду вважає помилковим висновок суду апеляційної інстанції про відмову у задоволенні позову з підстав незалучення відповідного територіального органу ДКСУ. Відмовивши у задоволенні позову з формальних міркувань, апеляційний суд не переглянув справу по суті.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 листопада 2019 року у справі № 242/4741/16-ц можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87640679>.

2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновків Верховного Суду України

2.1. Цивільна юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду відступила від правового висновку Верховного Суду України щодо визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню, зазначивши, що наявність спору в суді за позовом кредитора до боржника про стягнення суми заборгованості за кредитним договором не спростовує висновок про безспірність заборгованості цього боржника та жодним чином не свідчить про неправомірність вчинення виконавчого напису

15 січня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Кредитні ініціативи», приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу Чуловського Володимира Анатолійовича, третя особа – відділ державної виконавчої служби Рахівського районного управління юстиції Закарпатської області, про визнання виконавчих написів нотаріуса такими, що не підлягають виконанню, за касаційною скаргою ОСОБА_1 на рішення Апеляційного суду

Закарпатської області від 27 червня 2017 року, за результатами якої прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

1 серпня 2014 року приватним нотаріусом Чуловським В. А. було вчинено виконавчий напис № 3121, відповідно до якого запропоновано звернути стягнення на нежитлову будівлю магазину площею 175,90 кв. м, розташовану в будинку АДРЕСА_1, яка у свою чергу є предметом іпотеки на забезпечення зобов'язань ОСОБА_1 на підставі договору іпотеки від 28 листопада 2007 року № 2157. Крім того, приватним нотаріусом було вчинено виконавчий напис № 3124, відповідно до якого запропоновано звернути стягнення на автомобіль Toyota Auris, реєстраційний номер НОМЕР_1, 2007 року випуску, який переданий у заставу згідно з договором застави № 943, посвідченим 22 червня 2007 року, на забезпечення зобов'язань ОСОБА_1 за кредитним договором від 22 червня 2007 року № 943.

ОСОБА_1 вказувала, що зазначені виконавчі написи нотаріуса є таким, що не підлягають виконанню, оскільки у провадженні Рахівського районного суду Закарпатської області знаходиться цивільна справа за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Кредитні ініціативи» (далі – ТОВ «Кредитні ініціативи») до ОСОБА_1 про стягнення з неї заборгованості за кредитними договорами від 22 червня 2007 року № 934 та від 28 листопада 2007 року № 2157 на загальну суму 1 050 557,93 грн, що свідчить про існування між сторонами спору. Однак, нотаріус, вчиняючи виконавчі написи, не врахував та не з'ясував факту безспірності заборгованості, не перевірів, чи входить в перелік безспірних заборгованість, відносно яких було вчинено вказані виконавчі написи, і чи була така заборгованість за договорами.

ОЦІНКА СУДУ

Статтею 88 Закону України «Про нотаріат» визначено умови вчинення виконавчих написів. Відповідно до приписів цієї статті нотаріус вчиняє виконавчі написи, якщо подані документи підтверджують безспірність заборгованості або іншої відповідальності боржника перед стягувачем та за умови, що з дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років, а у відносинах між підприємствами, установами та організаціями не більше одного року. Якщо для вимоги, за якою видається виконавчий напис, законом встановлено інший строк давності, виконавчий напис видається у межах цього строку.

На момент звернення заінтересованих осіб до нотаріуса з метою ініціювання вчинення нотаріальної дії відсутність спору про право цивільне є обов'язковою умовою, а наявність спору у свою чергу унеможливорює вчинення нотаріальної дії і є перешкодою, яка утворює підстави для відкладення і зупинення нотаріального провадження (стаття 42 Закону України «Про нотаріат»). Разом з тим суд апеляційної інстанції правильно зазначив, що на момент вчинення виконавчого напису спір про право був відсутній, про що свідчать матеріали справи.

Вирішуючи спір про визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню, суд не повинен обмежуватися лише перевіркою додержання

нотаріусом формальних процедур і факту подання стягувачем документів на підтвердження безспірної заборгованості боржника згідно з Переліком. Для правильного застосування положень статей 87, 88 Закону України «Про нотаріат» у такому спорі суд повинен перевірити доводи сторін у повному обсязі й установити та зазначити в рішенні, чи справді на момент вчинення нотаріусом виконавчого напису боржник мав безспірну заборгованість перед стягувачем, тобто чи існувала заборгованість узагалі, чи була заборгованість саме такого розміру, як зазначено у виконавчому написі, та чи не було не вирішених по суті спорів щодо заборгованості або її розміру на час вчинення нотаріусом виконавчого напису. Така правова позиція Великої Палати Верховного Суду відповідає висновкам, викладеним у раніше ухвалених нею постановках від 27 березня 2019 року у справі № 137/1666/16-ц (провадження № 14-84цс19) та від 02 липня 2019 року у справі № 916/3006/17 (провадження № 14-278 гс18) з подібних правовідносин, відступати від яких немає підстав.

Разом з тим у постанові Верховного Суду України від 04 березня 2015 року у справі № 640/5240/13-ц (провадження № 6-27цс15) викладено правовий висновок, який зводиться до того, що наявність судового спору в суді за позовом кредитора до боржника про стягнення суми заборгованості за кредитним договором спростовує висновок про безспірність заборгованості боржника, а отже, свідчить про неправомірність вчинення виконавчого напису.

Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що сам факт звернення кредитора до суду не є підставою для визнання заборгованості спірною, позаяк спірність заборгованості з урахуванням положень чинного законодавства визначається не за суб'єктивним ставленням кредитора чи боржника до неї, а за об'єктивним закріпленням такого виду заборгованості у Переліку.

Ураховуючи вищезазначене, Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, зокрема статті 88 Закону України «Про нотаріат», викладеного у постанові Верховного Суду України від 04 березня 2015 року у справі № 640/5240/13-ц (провадження № 6-27цс15).

Таким чином, вирішуючи питання правомірності вчинення виконавчого напису у розумінні статті 88 Закону України «Про нотаріат» слід враховувати, що наявність спору в суді за позовом кредитора до боржника про стягнення суми заборгованості за кредитним договором не спростовує висновок про безспірність заборгованості цього боржника та жодним чином не свідчить про неправомірність вчинення виконавчого напису.

Велика Палата Верховного Суду також звертає увагу на те, що спір про право, який унеможлиблює вчинення виконавчого напису і, як наслідок, зумовлює певну правову реакцію нотаріуса, міг вбачатися нотаріусом винятково із заяви боржника про зупинення виконавчого провадження, поданої відповідно до частини четвертої статті 42 Закону України «Про нотаріат» і обґрунтованої тим, що боржник звернувся до суду із відповідною позовною заявою про оспорювання заборгованості, а також на підставі отриманого від суду

повідомлення про надходження його позовної заяви. Але навіть такі обставини свідчили б про існування спору про право, проте не змінювали б правової характеристики цього виду заборгованості як безспірної.

Так, оскільки позивач у встановленому законом порядку не спростував належними і допустимими доказами того, що сума заборгованості за кредитним договором на дату вчинення нотаріусом оспорюваного виконавчого напису була іншою, ніж та, яка запропонована в ньому до стягнення; не надав доказів часткового чи повного погашення заборгованості, Велика Палата Верховного Суду вважає, що суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про законність вчинення нотаріусом виконавчих написів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 січня 2020 року у справі № 305/2082/14-ц можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87857851>.

Велика Палата Верховного Суду підтримала правовий висновок Верховного Суду України щодо моменту набрання чинності договором оренди земельної ділянки, зазначивши, що для визначення початку перебігу та закінчення строку дії договору оренди земельної ділянки має значення не момент його підписання, а момент вчинення реєстраційних дій, тобто внесення до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, який містить відомості про речові права на нерухоме майно, їх обтяження, суб'єктів речових прав, технічні характеристики об'єктів нерухомого майна (будівель, споруд тощо), кадастровий план земельної ділянки, а також відомості про правочини, вчинені щодо таких об'єктів нерухомого майна, з якими закон пов'язує набрання чинності договору, а саме можливість реалізації сторонами своїх суб'єктивних прав та обов'язків

15 січня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу СФГ «Волна» на рішення Новомиkolaївського районного суду Запорізької області від 06 грудня 2017 року та постанову Апеляційного суду Запорізької області від 05 березня 2018 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_1 до СФГ «Волна» про витребування земельної ділянки, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 є власником земельної ділянки площею 4,5799 га, розташованої на території Сторчівської сільради, на підставі свідоцтва про право на спадщину за заповітом після смерті батька ОСОБА_2.

01 листопада 2007 року ОСОБА_2 та СФГ «Волна» уклали договір оренди спірної земельної ділянки, який зареєстровано Відділом Держкомзему у Новомиkolaївському районі Запорізької області 30 червня 2011 року.

Пунктом 3.1 укладеного між сторонами договору встановлено, що цей правочин укладено строком на 10 років. Дія договору припиняється, зокрема, у разі закінчення строку, на який його укладено (пункт 12.2 згаданого договору).

У пунктах 14.1 і 14.2 договору сторони погодили, що цей договір набирає чинності після підписання сторонами та його державної реєстрації.

20 вересня 2017 року ОСОБА_1 направив СФГ «Волна» заяву, в якій посилався на закінчення 01 листопада 2017 року строку дії договору оренди та висловив небажання в подальшому продовжувати орендні відносини, просив земельну ділянку не засівати і не обробляти.

19 жовтня 2017 року у відповідь на звернення ОСОБА_1 голова СФГ «Волна» надіслав йому лист про те, що договір оренди землі 30 червня 2011 року зареєстровано у відділі Держкомзему у Новомиkolaївському районі, тому договір є дійсним до 30 червня 2021 року, після чого земельна ділянка буде повернута орендодавцю.

Оскільки відповідач у добровільному порядку не повернув земельну ділянку ОСОБА_1, останній звернувся до суду з указаним позовом про захист речових прав власника нерухомого майна.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився й апеляційний суд, зазначив, що строк дії договору оренди землі, укладеного між ОСОБА_2, правонаступником якого є ОСОБА_1, та СФГ «Волна», обчислюється з моменту його укладення (01 листопада 2007 року), а не з моменту його державної реєстрації (30 червня 2011 року), тому земельна ділянка після закінчення цього строку (01 листопада 2017 року) підлягає поверненню на вимогу власника.

ОЦІНКА СУДУ

На час підписання договору оренди, 01 листопада 2007 року, частина друга статті 124 ЗК України передбачала, що передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у власності громадян і юридичних осіб, здійснюється за договором оренди між власником земельної ділянки і орендарем.

У частині другій статті 125 ЗК України вказано, що право на оренду земельної ділянки виникає після укладення договору оренди і його державної реєстрації.

Згідно зі статтею 18 Закону України «Про оренду землі» договір оренди землі набирає чинності після його державної реєстрації.

Статтею 20 цього ж Закону передбачено, що укладений договір оренди землі підлягає державній реєстрації. Державна реєстрація договорів оренди землі проводиться у порядку, встановленому законом.

Відповідно до частини третьої статті 640 ЦК України, у редакції, яка була чинною як на час укладення договору оренди земельної ділянки, так і на момент його державної реєстрації, визначено момент, коли договір, який підлягав державній реєстрації, є укладеним, а саме: договір, який підлягає нотаріальному посвідченню або державній реєстрації, є укладеним з моменту його нотаріального посвідчення або державної реєстрації, а в разі необхідності і нотаріального посвідчення, і державної реєстрації – з моменту державної реєстрації.

Оскільки моменти укладення договору та набрання ним чинності збігаються (частина друга статті 631 ЦК України), то моментом укладення договору оренди

земельної ділянки на час дії зазначеної редакції частини третьої статті 640 ЦК України є саме його державна реєстрація, якщо сторони договору не передбачили у договорі інше, відповідно до частини третьої статті 631 ЦК України.

У цивільній справі, що переглядається Великою Палатою Верховного Суду, суди попередніх інстанцій установили, що перший власник земельної ділянки ОСОБА_2 як орендодавець та ФГ «Волна» як орендар підписали договір оренди земельної ділянки 01 листопада 2007 року.

При цьому сторони узгодили у пункті 3 договору строк його дії – 10 років, у пункті 9.4 передбачили обов'язок орендаря приступати до використання земельної ділянки в строки, встановлені договором оренди землі, зареєстрованим в установленому законом порядку, та у пункті 14.1 визначили, що цей договір набирає чинності після підписання його сторонами та його державної реєстрації.

Отже, момент укладення договору, а відтак і початок перебігу строку його дії сторони визначили та пов'язали з моментом державної реєстрації договору. Інших строків чи термінів початку перебігу чи закінчення дії договору його текст не містить.

З договору оренди вбачається, що він зареєстрований 30 червня 2011 року Відділом Держкомзему у Новомиkolaївському районі Запорізької області. Відповідач обґрунтовано вказував, що строк договору закінчиться 30 червня 2021 року.

Отже, для визначення початку перебігу та закінчення строку дії саме цього договору має значення не момент його підписання, а момент вчинення реєстраційних дій, тобто внесення до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень як єдиної державної інформаційної системи, яка містить відомості про речові права на нерухоме майно, їх обтяження, суб'єктів речових прав, технічні характеристики об'єктів нерухомого майна (будівель, споруд тощо), кадастровий план земельної ділянки, а також відомості про правочини, вчинені щодо таких об'єктів нерухомого майна, з якими закон пов'язує набрання чинності договору, а саме можливість реалізації сторонами своїх суб'єктивних прав та обов'язків.

Такі висновки щодо набрання чинності договором оренди земельної ділянки зроблено у постанові Верховного Суду України від 13 червня 2016 року у справі № 570/3056/15-ц (провадження № 6-643цс16), у мотивувальній частині якої міститься роз'яснення аналогічного розуміння правового висновку, викладеного Верховним Судом України у постанові від 19 лютого 2014 року у справі № 0426/14068/2012 (провадження № 6-162цс13).

Ця практика як Верховного Суду України, так і Великої Палати Верховного Суду є усталеною, тому наявність постанов Верховного Суду України, ухвалених до зміни судової практики, не потребує відступу за кожною постановою, розуміння правового висновку у яких надано самим Верховним Судом України у своїх наступних висновках та підтверджено і Верховним Судом в особі як Касаційного цивільного суду, так і Касаційного господарського суду.

Таким чином, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що рішення судів попередніх інстанцій з підстав, передбачених статтею 412 ЦПК України, необхідно скасувати.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 січня 2020 року у справі № 322/1178/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87857824>.

3. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висловленої раніше позиції Верховного Суду

3.1. Цивільна юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду відступила від правового висновку Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду щодо звернення стягнення на частку у майні, що є у спільній частковій власності, визначивши, що частка у праві спільної часткової власності є самостійним об'єктом цивільних прав, яка може бути об'єктом продажу з публічних (електронних) торгів, передачі стягувачу в рахунок погашення боргу, без її виділу в натурі з об'єкта нерухомого майна.

Дії державного виконавця у виконавчому провадженні, які не стосуються правил проведення прилюдних торгів, мають самостійний спосіб оскарження й не можуть бути підставою для визнання прилюдних торгів недійсними

15 січня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Євразіябуд Трейд», Державного підприємства «Інформаційний центр» Міністерства юстиції України, відділу державної виконавчої служби Ірпінського міського управління юстиції у Київській області, треті особи: приватний нотаріус Ірпінського міського нотаріального округу Нельзін Максим Сергійович, виконавчий комітет Ірпінської міської ради Київської області, про визнання недійсними електронних торгів, скасування протоколу про проведення електронних торгів, акта державного виконавця, свідоцтва про придбання майна та державної реєстрації права власності, та прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

На виконанні у ВДВС Ірпінського МУЮ перебував виконавчий лист № 367/1637/14-ц, виданий 18 серпня 2014 року Ірпінським міським судом Київської області, про стягнення з ОСОБА_1 на користь виконавчого комітету Ірпінської міської ради боргу в розмірі 147 329,30 грн.

26 грудня 2014 року державний виконавець ВДВС Ірпінського МУЮ Голяченко І. П. прийняв постанову № 45946085 про відкриття виконавчого провадження.

Боржником рішення суду в добровільному порядку не було виконано, тому 19 січня 2015 року державним виконавцем накладено арешт на все майно боржника.

30 квітня 2015 року державним виконавцем складено акт опису й арешту майна та описано майно боржника, а саме 5/100 ідеальних часток дитячого садка, що розташований на АДРЕСА_1.

19 жовтня 2015 року проведені треті електронні торги в СЕТАМ, на яких було продано зазначене майно боржника ОСОБА_1 за ціною 329 689,00 грн.

Згідно з протоколом електронних торгів переможцем торгів став учасник № 3 ТОВ «Євразіябуд Трейд».

02 листопада 2015 року начальник ВДВС Ірпінського МУЮ Шевченко С. П. затвердив акт державного виконавця про реалізацію арештованого майна.

04 листопада 2015 року приватним нотаріусом видане свідоцтво про придбання нерухомого майна та зареєстроване право власності на 5/100 частини дитячого садка за ТОВ «Євразіябуд Трейд».

ОСОБА_1 звернувся до суду із позовом, обґрунтовуючи його тим, що в межах виконавчого провадження № 45946085 державний виконавець порушив Закон України «Про виконавче провадження» (в редакції Закону України від 21 квітня 1999 року № 606-XIV, чинній на дату виникнення спірних правовідносин, далі – Закон про ВП 1999) та Тимчасовий порядок реалізації арештованого майна шляхом проведення електронних торгів, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 16 квітня 2014 року № 656/5 (в редакції, чинній на дату виникнення спірних правовідносин, далі – Тимчасовий порядок) здійснюючи відповідну реалізацію майна, яке належить йому на праві власності, а саме 5/100 ідеальних часток дитячого садка, розташованого у АДРЕСА_1 (далі – арештоване майно), за ціною 329 689,00 грн.

ОЦІНКА СУДУ

Щодо відступу від висновку Верховного Суду

За змістом статті 361 ЦК України співвласник має право самостійно розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності.

Відповідно до положень частини другої статті 366 ЦК України кредитор має право вимагати продажу боржником своєї частки у праві спільної часткової власності з направленням суми виторгу на погашення боргу. У разі відмови боржника від продажу своєї частки у праві спільної часткової власності або відмови інших співвласників від придбання частки боржника кредитор має право вимагати продажу цієї частки з публічних торгів або переведення на нього прав та обов'язків співвласника-боржника, з проведенням відповідного перерахунку.

Правовий аналіз положень статей дає підстави для висновку, що частка у праві спільної часткової власності є самостійним об'єктом цивільних прав та на неї кредитором може бути звернуто стягнення у рахунок погашення боргу шляхом вимоги продажу цієї частки з публічних торгів.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що поняття «визначення частки» і «виділення частки в натурі» є різними за своїм змістом правовими поняттями,

а частиною шостою статті 52 Закону про ВП 1999 (частина шоста статті 48 Закону України «Про виконавче провадження» в чинній редакції є тотожною) передбачена лише необхідність визначення частки боржника у спільному майні, якщо така частка не визначена.

Таким чином, з урахуванням наявності суперечливих висновків судів касаційної інстанції, наявні підстави для відступу від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладених у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 10 липня 2019 року у справі № 822/1154/16 (провадження № К/9901/8843/18) шляхом вказівки, що частка у праві спільної часткової власності є самостійним об'єктом цивільних прав, яка може бути об'єктом продажу з публічних (електронних) торгів, передачі стягувачу в рахунок погашення боргу, без її виділу в натурі з об'єкта нерухомого майна; у разі виявлення державним виконавцем майна, яким боржник володіє спільно з іншими особами, і частка боржника у якому не визначена, для звернення стягнення на частку боржника державний виконавець звертається до суду з поданням про визначення частки боржника у такому майні.

Щодо суті спору

Ураховуючи те, що відчуження майна з електронних торгів належить до угод купівлі-продажу, така угода може визнаватися недійсною в судовому порядку з підстав недодержання в момент її вчинення вимог, установлених частинами 1–3 та частинами 5, 6 статті 203 ЦК України, зокрема, у зв'язку з невідповідністю змісту правочину ЦК України та іншим актам цивільного законодавства (частина 1 статті 215 цього Кодексу).

Для застосування наслідків недотримання вказаних вимог, при вирішенні спору про визнання електронних торгів недійсними судам необхідно встановити чи мало місце порушення вимог Тимчасового порядку та інших норм законодавства при проведенні електронних торгів; чи вплинули ці порушення на результати електронних торгів; чи мало місце порушення прав і законних інтересів позивачів, які оспорюють результати електронних торгів.

Апеляційний суд вірно вказував, що до предмета доказування в даній справі належало дотримання порядку проведення прилюдних торгів, а саме встановлених законодавством правил проведення торгів, визначених Тимчасовим порядком: правил які визначають процедуру підготовки, проведення електронних торгів (опублікування інформаційного повідомлення певного змісту про реалізацію нерухомого майна; направлення письмового повідомлення державному виконавцю, стягувану та боржнику про дату, час та місце проведення електронних торгів, а також стартову ціну реалізації майна тощо) (розділ 3); правил, які регулюють сам порядок проведення електронних торгів (розділ 5); правил, які стосуються оформлення кінцевих результатів торгів (розділ 7).

Разом із тим порушення, допущені державним виконавцем при здійсненні своїх повноважень, передбачених Законом про ВП 1999, до призначення прилюдних торгів, у тому числі щодо відкриття виконавчого провадження,

накладення арешту на майно, визначення вартості чи оцінки майна тощо (статтями 18, 24–27, 32, 33, 55, 57 цього Закону), підлягають оскарженню в порядку, передбаченому цим Законом (зокрема, частиною сьомою статті 24, частиною четвертою статті 26, частиною третьою статті 32, частиною третьою статті 36, частиною другою статті 57, статей 55, 85 цього Закону).

Ураховуючи викладене, Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне залишити касаційну скаргу без задоволення, а рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 січня 2020 року у справі № 367/6231/16-ц можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87393444>.

Велика Палата Верховного Суду підтримала власний правовий висновок та правовий висновок Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду щодо сплати судового збору особами, які мають статус учасника бойових дій, визначивши, що такі особи звільняються від сплати судового збору на підставі положень пункту 13 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» в усіх судових інстанціях під час розгляду справ, пов'язаних з їх соціальним захистом

18 лютого 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Апеляційного суду Полтавської області від 10 липня 2017 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_1 до Квартирно-експлуатаційного відділу м. Полтави Міністерства оборони України, треті особи: Степненська сільська рада Полтавського району Полтавської області, Головне управління Держгеокадастру у Полтавській області, про визнання права на приватизацію земельної ділянки без погодження меж із суміжним землекористувачем, за результатами якої прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

14 квітня 2016 року ОСОБА_1 наказом № 2879-СГ Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області надано дозвіл на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки орієнтовною площею 2,00 га у власність із земель сільськогосподарського призначення державної власності із цільовим призначенням – для ведення особистого селянського господарства, розташовані на території Степненської сільської ради Полтавського району Полтавської області.

З метою виготовлення документації із землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність позивач уклав договір з фізичною особою – підприємцем ОСОБА_2 про надання послуг з виготовлення проекту землеустрою. Після виготовлення проект землеустрою був погоджений головою Степненської сільської ради та сусіднім землекористувачем Виноградським О. Ю.

Позивач звернувся і до відповідача у справі – КЕВ м. Полтави, який також є суміжним землекористувачем земельної ділянки, з метою підписання акта

погодження меж земельної ділянки, однак отримав відмову. Позивач вважає, що такими діями відповідач порушує його право на приватизацію земельної ділянки. Оскільки спір між сторонами не було вирішено в досудовому порядку, позивач звернувся до суду.

Рішенням апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове, яким у задоволенні позовних вимог ОСОБА_1 відмовлено.

ОСОБА_1 звернувся до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ із касаційною скаргою, у якій просить рішення апеляційного суду скасувати та залишити в силі рішення суду першої інстанції. Серед іншого, на думку ОСОБА_1, суд апеляційної інстанції не звернув уваги на те, що ОСОБА_1 є учасником бойових дій та стягнув з нього судовий збір. Однак відповідно до пункту 13 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільняються учасники бойових дій – у справах, пов'язаних з порушенням їхніх прав.

ОЦІНКА СУДУ

Щодо вирішення виключної правової проблеми

Відповідно до пункту 13 частини першої статті 5 Закону України від 08 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір» (далі – Закон № 3674-VI) учасники бойових дій під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільняються від сплати судового збору у справах, пов'язаних з порушенням їхніх прав.

Разом з тим, зазначена норма має відсильний характер та не містить вичерпного переліку справ, в яких учасники бойових дій та прирівняні до них особи звільняються від сплати судового збору.

Правовий статус ветеранів війни, забезпечення створення належних умов для їх життя забезпечення та членів їх сімей, встановлені Законом України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». У статті 22 цього ж Закону передбачено, що особи, на яких поширюється дія цього нормативного акта, отримують безоплатну правову допомогу щодо питань, пов'язаних з їх соціальним захистом, а також звільняються від судових витрат, пов'язаних з розглядом цих питань.

Перелік пільг учасникам бойових дій та особам, прирівняним до них, визначені у статті 12 цього Закону.

Отже, вирішуючи питання про стягнення судового збору з особи, яка має статус учасника бойових дій (прирівняної до нього особи), для правильного застосування норм пункту 13 частини першої статті 5 Закону № 3674-VI суд має враховувати предмет та підстави позову; перевіряти чи стосується така справа захисту прав цих осіб з урахуванням положень статей 12, 22 Закону № 3551-XII.

Подібну правову позицію щодо застосування та тлумачення пункту 13 частини першої статті 5 Закону № 3674-VI викладено у постанові Великої Палати Верховного Суду від 09 жовтня 2019 року у справі № 9901/311/19 (провадження № 11-7953ai19) та постанові Касаційного адміністративного суду у складі

Верховного Суду від 21 березня 2018 року у справі № 490/8128/17 (провадження № К/9901/166/18, К/9901/30220/18). Підстави для відступу від неї відсутні.

Судом першої інстанції встановлено, що позивач ОСОБА_1 має статус учасника бойових дій, що підтверджується посвідченням серії НОМЕР_1 від 06 листопада 2015 року. До суду він звернувся з метою захисту свого права на отримання земельної ділянки.

Таким чином, ОСОБА_1 звільняється від сплати судового збору за розгляд цієї справи в судах усіх інстанцій на підставі пункту 13 частини першої статті 5 Закону № 3674-VI.

З огляду на вищезазначене, суд апеляційної інстанції неправомірно стягнув зі ОСОБА_1 судовий збір за розгляд справи в суді апеляційної інстанції.

Щодо суті спору

Аналіз чинних норм законодавства свідчить, що стадія погодження меж земельної ділянки при виготовленні землепорядної документації є допоміжною. При цьому стаття 198 ЗК України лише вказує, що складовою кадастрових зйомок є погодження меж земельної ділянки із суміжними власниками та землекористувачами. Із цього не слідує, що у випадку відмови суміжного землевласника або землекористувача від підписання відповідного документа – акта погодження меж слід вважати, що погодження меж не відбулося. Погодження меж полягає у тому, щоб суміжнику було запропоновано підписати відповідний акт. Якщо він відмовляється це робити, орган, уповноважений вирішувати питання про приватизацію ділянки по суті, повинен виходити не із самого факту відмови від підписання акта, а з мотивів відмови. Підписання акта погодження меж самостійного значення не має, воно не призводить до виникнення, зміни або припинення прав на земельну ділянку, як і будь-яких інших прав у процедурі приватизації. Непогодження меж земельної ділянки, яка знаходиться поза межами населеного пункту, із суміжними власниками та землекористувачами не може слугувати підставою для відмови відповідним територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин (територіальним органом Держгеокадастру в районах (містах)) в затвердженні технічної документації, за умови правомірних дій кожного із землекористувачів.

Отже, оскільки чинне законодавство не обмежує право на приватизацію земельної ділянки у зв'язку із відмовою суміжного землекористувача від підписання акта погодження меж земельних ділянок, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що така відмова КЕВ м. Полтави не є перешкодою для завершення ОСОБА_1 процедури приватизації земельної ділянки, з огляду на що відсутні підстави для задоволення позову.

Таким чином, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку, що позов ОСОБА_1 не підлягає задоволенню, тому з урахуванням положень частини другої статті 410 ЦПК України рішення Апеляційного суду Полтавської області в частині вирішення спору по суті слід залишити без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 лютого 2020 року у справі № 545/1149/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87641523>.

4. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції

4.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку господарського судочинства

Спир за позовом комунального підприємства щодо оскарження рішення міської ради як засновника такого комунального підприємства про його реформування, який обґрунтовується порушенням права на безоплатне отримання у власність у процесі реформування майна, підлягає розгляду у порядку господарського судочинства

30 січня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Дубенської міської ради Рівненської області (далі – Міськрада) на постанову Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 07 вересня 2016 року та ухвалу Житомирського апеляційного адміністративного суду від 20 грудня 2016 року у справі за позовом Комунального підприємства «Редакція газети «Замок» Міськради (далі – КП «РГ «Замок») до Міськради, треті особи: ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7, ОСОБА_8, ОСОБА_9, ОСОБА_10, ОСОБА_11, ОСОБА_12, про визнання протиправним і скасування рішення, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

КП «РГ «Замок» засноване як юридична особа згідно з рішенням Міськради від 15 травня 2007 року № 637, його засновником є Міськрада, що підтверджується Статутом підприємства, зареєстрованим 25 травня 2007 року.

Згідно зі Статутом підприємства та Свідоцтвом про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації від 21 травня 2007 року серії РВ № 481/34 відповідач є засновником газети (друкованого засобу масової інформації) «Замок», а видавцем цієї газети є КП «РГ «Замок» <...>.

01 березня 2016 року Міськрада прийняла Рішення № 339, відповідно до якого вирішила вийти зі складу засновників друкованого засобу масової інформації газети «Замок» (реєстраційне свідоцтво від 21 травня 2007 року РВ 481/34) та КП «РГ «Замок» (код ЄДРПОУ 35091290) з перетворенням редакції та комунального підприємства членами її трудового колективу у суб'єкт господарювання із збереженням назви, цільового призначення, мови видання та тематичної спрямованості друкованого засобу масової інформації.

07 березня 2016 року КП «РГ «Замок», керуючись Рішенням № 339 та Законом № 917-VIII, звернулося до Держкомтелерадіо з повним пакетом документів щодо включення редакції та газети «Замок» до переліку друкованих засобів масової інформації та редакцій, що підлягають реформуванню на першому етапі.

Відповідно до листа голови Держкомтелерадіо від 26 травня 2016 року № 1709/33/4 газету «Замок» та редакцію внесено до переліку друкованих засобів масової інформації та редакцій, що підлягають реформуванню на першому етапі.

27 травня 2016 року Міськрада прийняла Рішення № 663, яким скасувала своє попереднє Рішення № 339.

Вважаючи Рішення № 663 протиправним, позивач звернувся до суду із цим позовом.

ОЦІНКА СУДУ

Як встановили суди попередніх інстанцій, КП «РГ «Замок» звернулося до суду з позовом про визнання протиправним і скасування Рішення № 663 про скасування Міськрадою власного Рішення № 339 про реформування комунального друкованого засобу масової інформації шляхом виходу Міськради зі складу засновників з перетворенням редакції та комунального підприємства членами її трудового колективу у суб'єкт господарювання із збереженням назви, цільового призначення, мови видання та тематичної спрямованості цього друкованого засобу масової інформації.

При цьому, спір виник між КП «РГ «Замок» та Міськрадою як засновником цього комунального підприємства, зокрема, у зв'язку з порушенням права КП «РГ «Замок» на безоплатне отримання у власність у процесі реформування майна, приміщень і земельних ділянок.

Відповідно до пункту 4 частини першої статті 12 ГПК України (у редакції, чинній на час подання позову) господарським судам підвідомчі справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, що пов'язані із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності цього товариства, крім трудових спорів.

Ураховуючи те, що спір у цій справі є спором між комунальним підприємством та його засновником і пов'язаний, серед іншого, із захистом речових прав позивача на рухоме та нерухоме майно, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що цей спір не є публічно-правовим і має вирішуватися судами за правилами господарського судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 січня 2020 року у справі № 559/1556/16-а можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87857774>.

Спір за позовом органу прокуратури в інтересах держави до юридичної особи про стягнення в дохід Державного бюджету України плати за проїзд великовагового транспортного засобу автомобільними дорогами загального користування підлягає розгляду в порядку господарського судочинства

5 лютого 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула адміністративну справу за позовом Харківської місцевої прокуратури № 1 (далі –

Прокуратура) до Товариства з обмеженою відповідальністю «Трубний завод «Славсант» (далі – Товариство), третя особа – Державна служба України з безпеки на транспорті (далі – Укртрансбезпека), про стягнення плати за проїзд за касаційною скаргою Товариства на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 3 липня 2018 року та постанову Харківського апеляційного адміністративного суду від 15 листопада 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами проведеної Управлінням Укртрансбезпеки у Полтавській області перевірки додержання вимог законодавства про автомобільний транспорт під час виконання перевезень пасажирів і вантажів автомобільним транспортом був складений акт від 1 березня 2017 року серії ВІ № 0160197, в якому встановлено, що під час надання послуг з вантажних перевезень у водія ОСОБА_1, який керував автомобілем, що належить Товариству, не було передбаченого статтею 48 Закону України «Про автомобільний транспорт» дозволу на перевищення транспортним засобом нормативно-вагових параметрів. Цим актом зафіксовано порушення вимог статті 48 зазначеного Закону, а саме надання послуг із перевезення вантажу із перевищенням осьових навантажень.

Згідно зі складеним третьою особою на підставі акта розрахунком від 1 березня 2017 року № 160197 плата Товариства за проїзд його автомобіля становить 2313,36 євро (66 578,5 грн). При цьому рішенням Харківського окружного адміністративного суду від 18 грудня 2017 року у справі № 820/1337/17, залишеним без змін апеляційним судом, в задоволенні позову Товариства про визнання протиправним і скасування зазначеного розрахунку плати за проїзд відмовлено.

Позивач послався на те, що оскільки визначена контролюючим органом плата за проїзд Товариством в добровільному порядку не сплачена, то вона підлягає стягненню в судовому порядку і саме за позовом прокурора, поданим до суду на захист інтересів держави.

ОЦІНКА СУДУ

За своєю правовою природою плата за проїзд великоваговим транспортним засобом є не штрафною санкцією, а сумою відшкодування матеріальних збитків державі внаслідок руйнування автомобільних доріг загального користування.

Зі змісту частини п'ятої статті 21 КАС України вбачається, що адміністративні суди можуть розглядати вимоги про відшкодування шкоди лише за наявності таких умов: вимоги мають стосуватися шкоди, завданої лише суб'єктом владних повноважень; такі вимоги мають бути поєднані з вимогою про визнання протиправними рішення, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень. В іншому випадку спірні відносини з приводу відшкодування шкоди (стягнення збитків, у тому числі й на користь держави) мають приватноправовий характер та, як наслідок, не можуть бути предметом справи, віднесеної до адміністративної юрисдикції.

Аналогічна правова позиція викладена у постанові Великої Палати Верховного Суду від 30 січня 2019 року у справі № 803/3/18.

Таким чином, аналіз наведеного правового регулювання та суб'єктний склад сторін у цій справі свідчить про те, що позов Прокуратури в інтересах держави до Товариства про стягнення з нього в дохід Державного бюджету України плати за проїзд великовагового транспортного засобу автомобільними дорогами загального користування підлягає розгляду в порядку господарського судочинства, оскільки не стосується захисту прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин, а пов'язаний з вирішенням питання щодо стягнення коштів.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду вважає, що суди попередніх інстанцій помилково розглянули цю справу в порядку адміністративного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 5 лютого 2020 року у справі № 820/2475/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87857847>.

4.2. Справи, які підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства

Позовні вимоги учасника товариства про стягнення із товариства заборгованості за договором про надання поворотної фінансової допомоги, укладення якого не вплинуло на корпоративні права такого учасника, підлягають розгляду у порядку цивільного судочинства

12 лютого 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційні скарги Товариства з обмеженою відповідальністю «Фастівський завод органічних рідин» на постанову Київського апеляційного суду від 08 травня 2019 року та постанову Київського апеляційного суду від 05 вересня 2019 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Фастівський завод органічних рідин» про стягнення заборгованості за договором про надання поворотної фінансової допомоги, за результатами якої прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідно до положень договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ «Фастівський завод органічних рідин» від 06 січня 2015 року, який укладено між ОСОБА_2 та ОСОБА_1, остання придбала частку у статутному капіталі ТОВ «Фастівський завод органічних рідин» у розмірі 20 %, що складає 240 тис. грн.

21 січня 2015 року між ОСОБА_1 та ТОВ «Фастівський завод органічних рідин» було укладено договір про надання поворотної фінансової допомоги, відповідно до умов якого ОСОБА_1 зобов'язувалася надати ТОВ «Фастівський завод органічних рідин» поворотну фінансову допомогу в національній валюті України в межах 30 млн грн, що є еквівалентом 1 900 688,9 доларів США. На

виконання умов зазначеного договору ОСОБА_1 надала ТОВ «Фастівський завод органічних рідин» грошові кошти у розмірі 17 289 862 грн. Згідно з пунктом 2.4 договору поворотна фінансова допомога надавалася до моменту вимоги її повернення.

У липні 2018 року позивачка направила на адресу відповідача вимогу про повернення сум поворотної фінансової допомоги, яку відповідач отримав 11 липня 2018 року, проте грошових коштів їй не повернув.

ОСОБА_1 з урахуванням уточнення позовних вимог просила стягнути з ТОВ «Фастівський завод органічних рідин» заборгованість за вищезазначеним договором у сумі 17 289 862 грн та судові витрати.

ОЦІНКА СУДУ

Поворотна фінансова допомога надається на підставі договорів, що передбачають передачу підприємству у користування на певний строк суми грошових коштів без нарахування процентів або надання інших видів компенсацій як плату за користування такими грошовими коштами.

Операції з позики грошових коштів оформлюються згідно з вимогами статті 1046 «Договір позики» глави 71 ЦК України. За договором позики одна сторона (позикодавець) передає у власність іншій стороні (позичальнику) грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцю таку ж суму коштів (суму позики) або таку ж кількість речей того ж роду і такої ж якості. З моменту передачі грошей або інших речей, визначених родовими ознаками, договір позики вважається укладеним.

Відповідно пункту 1.1 указанного договору засновник надає підприємству поворотну фінансову допомогу, а підприємство зобов'язується повернути надані грошові кошти в порядку та на умовах, передбачених цим договором.

З протоколу загальних зборів учасників ТОВ «Фастівський завод органічних рідин» від 14 січня 2015 року вбачається, що присутніми на зборах учасниками товариства вирішено здійснити будівництво заводу органічних рідин, а джерелом фінансування визначено фінансову допомогу учасників товариства. На виконання цього рішення й було укладено, зокрема, договір про надання поворотної фінансової допомоги між ТОВ «Фастівський завод органічних рідин» та ОСОБА_1.

Зміст указанного договору дає підстави для висновку про те, що його укладення не призвело до зміни (збільшення чи зменшення) частки ОСОБА_1 у статутному капіталі ТОВ «Фастівський завод органічних рідин», тобто укладення такого договору не вплинуло на корпоративні права позивачки, а лише свідчить про наявність між сторонами договірних правовідносин щодо позики грошових коштів.

Позивачка, обґрунтовуючи заявлені позовні вимоги, не посилається на порушення її прав як засновника/учасника товариства та будь-яких інших її корпоративних прав, визначених установчими документами чи законом, а вказує лише на неналежне виконання відповідачем свого договірного зобов'язання (повернути позику), тобто зобов'язання, що виникло на підставі цивільно-правової угоди.

Предметом спору є вимога позивачки до відповідача виконати своє зобов'язання, яке виникло на підставі договору про надання поворотної фінансової допомоги щодо повернення отриманих коштів, її позовні вимоги обґрунтовано виключно положеннями ЦК України, які регулюють правовідносини позики.

Оскільки договір про надання поворотної фінансової допомоги від 21 січня 2015 року не впливає на корпоративні права ОСОБА_1, то цей спір підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 лютого 2020 року у справі № 381/4019/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87640690>.

Спір за позовом особи, яка перебувала у трудових відносинах із фізичною особою – підприємцем, до державного реєстратора щодо визнання незаконною державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця, спрямований на поновлення трудових прав, порушених внаслідок неприпинення трудового договору в установленому законом порядку, підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства

22 січня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до Управління адміністративних послуг Чернігівської міської ради, треті особи: ОСОБА_2, Чернігівський міський центр зайнятості, про визнання незаконною та відміну державної реєстрації та скасування запису за касаційною скаргою ОСОБА_1 на рішення Чернігівського окружного адміністративного суду від 30 травня 2018 року та постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 13 вересня 2018 року, за результатами якої прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

1 серпня 2013 року між ОСОБА_1 та ОСОБА_2 безстроково укладено трудовий договір № 25031301963, який цього ж дня зареєстровано у Чернігівському міському центрі зайнятості.

З 29 жовтня 2014 року ОСОБА_1 знаходилася у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, що підтверджується свідоцтвом про народження дитини ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_1, серія НОМЕР_1, та довідкою з Чернігівського об'єднаного управління Пенсійного фонду України від 15 березня 2018 року № 6094/12.

У період перебування позивача у відпустці по догляду за дитиною ОСОБА_2 припинила підприємницьку діяльність без оформлення розірвання трудових відносин з найманим працівником (ОСОБА_1).

28 листопада 2016 до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань внесено запис за № 20640060004029575 про припинення підприємницької діяльності ФОП ОСОБА_2.

На думку ОСОБА_1, яка на час припинення підприємницької діяльності третьої особи знаходилася у відпустці по догляду за дитиною, не відповідає державній гарантії захисту від незаконного звільнення, порушує її право на працю, право на грошову компенсацію за невикористану відпустку, а також позбавляє її можливості скористатися правом на отримання допомоги по безробіттю та унеможливорює подальше працевлаштування.

ОЦІНКА СУДУ

Як встановлено матеріалами справи та убачається з наведених у позові та скарзі мотивів, ОСОБА_1 звернулася до адміністративного суду з позовом, направленим на поновлення її трудових прав, порушених ФОП ОСОБА_2 внаслідок неприпинення укладеного з позивачем трудового договору в установленому законом порядку та фактичного незаконного звільнення позивачки під час перебування у відпустці по догляду за дитиною до досягнення 3-х років. Отже, спірні правовідносини є приватноправовими, адже виникли з приводу реалізації та захисту прав позивача у сфері трудових відносин, регламентованих КЗпП України, який визначає, зокрема, й підстави та порядок припинення трудового договору. Звернення вимог цього позову саме до державного реєстратора як суб'єкта владних повноважень не наділяє цей спір ознаками публічно-правового.

За правилами частини першої статті 19 ЦПК України суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають з цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства.

Оскільки спір у цій справі не стосується захисту прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, а пов'язаний із захистом трудових прав, Велика Палата Верховного Суду вважає, що суд апеляційної інстанції дійшов правильних висновків про необхідність вирішення цього спору в порядку цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 січня 2020 року у справі № 825/1518/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87393429>.

Спір за позовом адвоката щодо оскарження наказу директора регіонального центру надання безоплатної вторинної правової допомоги про розподіл справ між адвокатами, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства

5 лютого 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 24 квітня 2019 року у справі № 140/2195/18 за позовом ОСОБА_1 до Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Волинській області (далі – Регіональний центр), третя особа – ОСОБА_2, про визнання протиправним і скасування наказу, визнання дій протиправними й

зобов'язання вчинити дії, за результатами розгляду якої прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

3 січня 2018 року між Регіональним центром і адвокатом ОСОБА_1, яка здійснює адвокатську діяльність на підставі свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю № 472, виданого Волинською обласною кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури від 13 грудня 2010 року, укладено контракт № 20 з адвокатом, який надає безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі <...>.

Контракт було укладено строком на 1 рік, а саме з 23 січня по 31 грудня 2018 року.

27 липня 2018 року директор Регіонального центру видав наказ № 199, яким затвердив Порядок. Цей Порядок (зі змінами, внесеними наказом № 272) встановлює механізм видачі доручення для надання безоплатної вторинної правової допомоги адвокатам з реєстру адвокатів, які надають таку допомогу, з якими укладено контракт на постійній основі. Розподіл доручень здійснюється за графіками за адміністративно-територіальним розподілом районів та міста Нововолинська.

06 вересня 2018 року ОСОБА_1 звернулася до директора Регіонального центру із заявою, у якій просила усунути перешкоди у здійсненні адвокатської діяльності, внести зміни у графік шляхом включення її як основного адвоката по районах, а також просила включити її при затвердженні графіків на жовтень 2018 року та на наступні місяці як основного адвоката по місту Луцьку та районах.

У відповідь на вказане звернення 05 жовтня 2018 року директор Регіонального центру повідомив позивачку про безпідставність її вимог та вказав, що при складанні графіків відповідач урахував умови укладеного з нею контракту та забезпечив можливість виконання визначених у ньому зобов'язань щодо надання безоплатної вторинної правової допомоги у визначених адміністративно-територіальних одиницях.

Не погодившись із прийнятим рішенням директора Регіонального центру, оформленим у вигляді наказу № 199, ОСОБА_1 звернулася до суду із цим позовом.

ОЦІНКА СУДУ

Як встановлено матеріалами справи, адвокат ОСОБА_1 звернулася до адміністративного суду з позовом про скасування наказу директора Регіонального центру, яким було затверджено Порядок.

Частиною першою статті 21 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» встановлено, що після прийняття рішення про надання безоплатної вторинної правової допомоги Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги призначає адвоката, який надає безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі за контрактом.

Пунктом 11 Положення про Регіональний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Волинській області, затверджений наказом Координаційного центру з надання правової допомоги від 30 березня 2015 року № 13 (у редакції наказу Координаційного центру з надання правової допомоги від 09 жовтня 2018 року № 29) встановлено, що директор Регіонального центру: здійснює керівництво діяльністю Регіонального центру та координує діяльність місцевих центрів, відповідає за виконання покладених на них завдань, несе персональну відповідальність за організацію та результати діяльності регіонального центру, звітує перед Координаційним центром (підпункт 1); видає в межах компетенції накази організаційно-розпорядчого характеру, контролює їх виконання (підпункт 3); затверджує порядок розподілу справ між адвокатами, які надають безоплатну вторинну правову допомогу (підпункт 13); затверджує графік цілодобового чергування: <...> адвокатів, з якими укладено контракт про надання безоплатної вторинної правової допомоги, – для забезпечення надання безоплатної вторинної правової допомоги кожній затриманій особі з моменту її затримання (підпункт 14).

Суд апеляційної інстанції встановив, що зі змісту контракту з адвокатом, який надає безоплатну вторинну правову допомогу, укладеним між Регіональним центром в особі директора та адвокатом ОСОБА_1, видно, що для належного виконання покладених на адвоката обов'язків Регіональний центр зобов'язується надавати доручення для підтвердження повноважень адвоката відповідно до Закону № 3460-VI, а адвокат, у свою чергу, зобов'язується надавати безоплатну правову допомогу у визначені строки протягом дії доручення, чергувати згідно з графіком тощо.

Апеляційний суд обґрунтовано зазначив, що оскаржуваний наказ № 199 спрямований на внутрішню організацію роботи Регіонального центру під час розподілу справ між адвокатами та видання у зв'язку із цим доручень, тобто є організаційно-розпорядчим документом, який забезпечує реалізацію виконання сторонами своїх зобов'язань за контрактом.

Відтак, вимоги ОСОБА_1 стосуються порушення її цивільних прав у договірних відносинах з Регіональним центром, а саме права на належні та справедливі умови праці, рівномірний розподіл доручень між адвокатами, належний розмір оплати праці, що визначені контрактом.

Отже, між сторонами у справі існує приватноправовий спір, що унеможлиблює вирішення заявлених позовних вимог у порядку адміністративного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 5 лютого 2020 року у справі № 140/2195/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87857829>.

5. Вимоги, які не підлягають розгляду в судовому порядку

Грошові кошти та валютні цінності, вилучені правоохоронними органами під час досудового розслідування як речові докази, не можуть бути визнані безхазяйними та перераховані до Державного бюджету України у порядку, встановленому статтею 335 ЦК України.

Чинним законодавством встановлений позасудовий порядок передачі грошових коштів, вилучених уповноваженими органами під час досудового розслідування, в дохід держави

15 січня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за заявою Головного управління Державної фіскальної служби України у Львівській області, треті особи: Головне управління Державної казначейської служби України у Львівській області, Головне управління Національної поліції у Львівській області, Публічне акціонерне товариство «Райффайзен банк Аваль», Публічне акціонерне товариство «Державний експортно-імпортний банк України», про визнання грошових коштів та валютних цінностей безхазяйними, вилучення безхазяйного майна в дохід бюджету за касаційною скаргою Головного управління Державної фіскальної служби України у Львівській області на ухвалу Галицького районного суду міста Львова від 21 лютого 2018 року та постанову Львівського апеляційного суду від 20 грудня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 року № 730 «Про утворення територіальних органів Національної поліції та ліквідацію територіальних органів Міністерства внутрішніх справ» Львівське МУ ГУ МВС України у Львівській області було ліквідовано. Згідно з листом ГУ НП у Львівській області, яке є правонаступником ГУ МВС у Львівській області, від 04 серпня 2017 року № 1070/17/02-2017 на депозитному рахунку ГУ НП у Львівській області та ГУ МВС у Львівській області знаходилися грошові кошти (національна валюта та валютні цінності), вилучені уповноваженими органами в ході проведення попереднього слідства та дізнання. Наявні вироки і постанови суду у відповідних кримінальних справах і справах про адміністративні правопорушення.

Заявник вважає вказані грошові кошти та валютні цінності безхазяйними в розумінні статті 335 ЦК України.

ОЦІНКА СУДУ

Частиною першою статті 335 ЦК України визначено, що безхазяйною є річ, яка не має власника або власник якої невідомий.

Судами встановлено та підтверджено матеріалами справи, а саме реєстрами коштів, які зберігаються на депозитних рахунках, що на момент подання позовної заяви позивачу були відомі власники грошових коштів, які він просить визнати безхазяйними.

Крім того, частинами другою та третьою статті 355 ЦК України, на яку посилався позивач, визначено, що безхазяйні нерухомі речі беруться на облік органом, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно, за заявою органу місцевого самоврядування, на території якого вони розміщені. <...> Безхазяйні рухомі речі можуть набуватися у власність за набувальною давністю, крім випадків, установлених статтями 336, 338, 341 і 343 цього Кодексу.

Отже, ЦК України передбачена можливість звернення до суду із заявою про передачу у комунальну власність лише нерухомих речей та лише у випадку вчинення всіх, передбачених законодавством дій. А безхазяйні рухомі речі можуть набуватися у власність лише за набувальною давністю в порядку, встановленому законом.

Водночас статтею 100 КПК України встановлено, що <...> у разі закриття кримінального провадження слідчим або прокурором питання про спеціальну конфіскацію та долю речових доказів і документів вирішується ухвалою суду на підставі відповідного клопотання, яке розглядається згідно зі статтями 171–174 цього Кодексу. При цьому, гроші, цінності та інше майно, що були предметом кримінального правопорушення або іншого суспільно небезпечного діяння, конфіскуються, крім тих, які повертаються власнику (законному володільцю), а якщо його не встановлено – переходять у власність держави в установленому Кабінетом Міністрів України порядку (пункт 5 частини дев'ятої статті 100 КПК України).

Питання передачі вилучених правоохоронними органами речових доказів у дохід держави визначені Інструкцією про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства і суду, затвердженою спільним наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної податкової адміністрації України, Служби безпеки України, Верховного Суду України та Державної судової адміністрації України від 27 серпня 2010 року № 51/401/649/471/23/125 (далі – Інструкція).

Зазначеною Інструкцією встановлено, що <...> речові докази, інші предмети і цінності, які підлягають поверненню їх власникам, зберігаються після набрання вироком (ухвалою) законної сили, закінчення строку оскарження постанови судді, прокурора, слідчого, працівника органу дізнання протягом шести місяців з дня повідомлення власника про можливість їх повернення. Якщо протягом цього строку клопотання про повернення вказаних об'єктів не надійшло, вони передаються спеціальній комісії, яка разом з фінансовими органами приймає рішення про проведення їх реалізації або знищення (пункти 72, 78 Інструкції).

Отже, з огляду на викладене, суди попередніх інстанцій правильно встановили, що грошові кошти та валютні цінності які позивач просить визнати безхазяйними, такими не є, а також правильно зазначено, що законодавством установлений інший (позасудовий) порядок передачі грошових коштів, вилучених уповноваженими органами в ході проведення попереднього слідства та дізнання,

в дохід держави, що унеможливилює розгляд цієї справи в порядку цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 січня 2020 року у справі № 461/6662/17 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87393400>.

Окремою ухвалою суду встановлено строки та порядок її виконання, законодавчо встановлена її обов'язковість до виконання та відповідальність за невиконання чи неналежне виконання, а тому така ухвала не потребує додаткових інструментів примусу до виконання, а зобов'язання до виконання такої ухвали не може бути самостійним предметом позову

19 лютого 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Аграрного товариства з обмеженою відповідальністю «Велес» до голови Хмельницької обласної державної адміністрації ОСОБА_1 про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити дії за касаційною скаргою Аграрного товариства з обмеженою відповідальністю «Велес» на ухвалу судді Хмельницького окружного адміністративного суду від 06 грудня 2018 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 19 березня 2019 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У справі № 924/1045/17 за позовом АТОВ «Велес» до Славутської РДА <...> про визнання недійсним розпорядження Голови Славутської РДА Хмельницької області від 10 листопада 2006 року № 505-р «Про надання в постійне користування ДП «Івано-Франківський ліспромкомбінат» Міністерства оборони України (Шепетівський військовий лісгосп) земель лісогосподарського призначення на території Славутського району» <...> Рівненський апеляційний господарський суд 16 серпня 2018 року постановив окрему ухвалу в указаній справі, відповідно до якої колегія суддів дійшла висновку, що вказане розпорядження голови Славутської РДА від 10 листопада 2006 року № 505-р, прийняте з перевищенням повноважень та суперечить вимогам статей 17, 122 ЗК України (в редакції, чинній на час прийняття оскаржуваного розпорядження).

Суд указав, що Хмельницькій ОДА необхідно вжити відповідні організаційно-правові заходи щодо реалізації приписів частини третьої статті 43 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», якою встановлено, що розпорядження голови державної адміністрації, що суперечать Конституції України, законам України, рішенням Конституційного Суду України, іншим актам законодавства або є недоцільними, неекономними, неефективними за очікуваними чи фактичними результатами, скасовуються Президентом України, головою місцевої державної адміністрації вищого рівня або в судовому порядку.

Суд ухвалив надіслати окрему ухвалу голові Хмельницької ОДА ОСОБА_1; повідомити Голову Хмельницької ОДА про порушення вимог законодавства Славутською РДА при винесенні розпорядження голови Славутської РДА від

10 листопада 2006 року № 505-р <...> для вжиття відповідних організаційно-правових заходів; про вжиття вказаних заходів повідомити Рівненський апеляційний господарський суд у місячний строк з дня отримання цієї ухвали.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до статті 246 ГПК України суд, виявивши при вирішенні спору порушення законодавства або недоліки в діяльності юридичної особи, державних чи інших органів, інших осіб, постановляє окрему ухвалу, незалежно від того, чи є вони учасниками судового процесу. В окремій ухвалі суд має зазначити закон чи інший нормативно-правовий акт (у тому числі його статтю, пункт тощо), вимоги яких порушено, і в чому саме полягає порушення. Окрема ухвала надсилається відповідним юридичним та фізичним особам, державним та іншим органам, посадовим особам, які за своїми повноваженнями повинні усунути виявлені судом недоліки чи порушення чи запобігти їх повторенню.

Таким чином, за своєю суттю окрема ухвала є формою реагування суду на виявлені порушення вимог законодавства та інструментом для їх усунення шляхом надання відповідних вказівок особі / особам, до компетенції та/або обов'язку яких відноситься усунення виявлених порушень.

Згідно зі статтею 185-6 КУПАП залишення посадовою особою без розгляду окремої ухвали суду або невжиття заходів до усунення зазначених в ній порушень закону, а так само несвоєчасна відповідь на окрему ухвалу суду – тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Отже, законодавчо презюмується як обов'язковість виконання вимог окремої ухвали, так і відповідальність у разі її невиконання.

Аналіз положень КАС України вказує, що закон не передбачає можливості звернення з позовом у порядку адміністративного судочинства із вимогою про зобов'язання суб'єкта владних повноважень виконати приписи окремої ухвали суду.

Захист прав позивача в інший спосіб, як зазначено у частині другій статті 5 КАС України, не може бути реалізований з огляду на те, що у спірних правовідносинах орган державної влади не реалізовує владні управлінські функції щодо позивача, між сторонами у справі не виникли відносини влади і підпорядкування, адже суб'єкт владних повноважень діє або допускає бездіяльність щодо виконання вимог судового рішення, а не у правовідносинах із позивачем.

Так само і норми ГПК України не передбачають можливості звернення до суду в порядку господарського судочинства із позовом про зобов'язання виконати вимоги окремої ухвали суду.

Оскільки, як уже було зазначено, самою окремою ухвалою суду встановлено строки та порядок її виконання, законодавчо встановлена її обов'язковість до виконання та відповідальність за невиконання чи неналежне виконання, то така ухвала не потребує додаткових інструментів примусу до виконання,

а зобов'язання до виконання такої ухвали не може бути самостійним предметом позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 лютого 2020 року у справі № 560/4030/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87826891>.

6. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду

1. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 22 січня 2020 року

Справа № 638/22396/14-ц (провадження № 14-16цс20).

Сторони: АТЗТ «Гея» до ОСОБА_1, ТОВ «Арма Факторинг», ПАТ «Райффайзен банк Аваль», третя особа – приватний нотаріус Харківського міського нотаріального округу Макушева Наталія Віталіївна

Суддя-доповідач: Ткачук О. С.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України та Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від висновків, викладених в раніше ухвалених постановках ВСУ та ВП ВС щодо відступлення кредитними спілками права вимоги за кредитними договорами. На думку колегії суддів, покупець права вимоги не повинен обов'язково мати статус фінансової установи.

2. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 06 лютого 2020 року

Справа № 921/730/13-г/3 (провадження № 12-6гс20).

Сторони: АТ «Укресімбанк» до ПП «Продукспорт», ЗАТ «Агропродукт».

Суддя-доповідач: Кібенко О. Р.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постанові КЦС ВС, у тій частині, що в разі неоскарження рішення суду у справі про стягнення з позичальника заборгованості за кредитним договором іпотекодавець (особа, яка не брала участі у справі, в якій вирішувалося питання про стягнення кредитної заборгованості з позичальника) буде позбавлений можливості оспорити суму заборгованості, у рахунок якої буде звертатися стягнення на предмет іпотеки, оскільки така сума встановлена преюдиційним судовим рішенням.

3. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 12 лютого 2020 року

Справа № 910/13109/18 (провадження № 12-7гс20).

Сторони: АТ КБ «Приватбанк» до ТОВ «Стил Форт» та ОСОБА_1.

Суддя-доповідач: Рогач Л. І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: На думку КГС ВС, є підстави для відступу від правової позиції, викладеної у постанові КЦС ВС, де колегія суддів, установивши, що умовами договору поруки сторони передбачили можливість збільшення зобов'язань боржника зі сплати кредиту, внаслідок чого збільшується обсяг відповідальності поручителя без будь-яких додаткових узгоджень, а кредитний ліміт за кредитним зобов'язанням боржника збільшено без письмового погодження з поручителем, дійшов висновку про припинення поруки на підставі частини першої статті 559 ЦК України.

4. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 14 лютого 2020 року

Справа № 750/3917/17 (провадження № 14-24цс20).

Сторони: ОСОБА_1 до ПАТ «Дельта Банк», третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, – уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Дельта Банк»

Суддя-доповідач: Ситнік О. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема; відступлення від висновків щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладених у раніше ухвалених рішеннях Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає, що існує необхідність формування єдиної правозастосовчої практики у спорах про визнання правочинів дійсними, зокрема таких спорах між вкладниками з банками (уповноваженою особою Фонду), які віднесені до категорії неплатоспроможних, перебувають у процедурі ліквідації. У зв'язку з цим колегія суддів вважає за необхідне відступити від висновку висновку, викладеного у постанові ВП ВС, відповідно до якого спір про визнання договору банківського вкладу дійсним, пов'язаний із невизнанням відповідачем цивільно-правової угоди та невиконанням, а тому підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства. Натомість, на думку КЦС ВС, вимога позивача про визнання правочину дійсним є фактично вимогою про встановлення юридичного факту, яка не підлягає розгляду в порядку позовного провадження в судах (цивільному, господарському чи адміністративному).

5. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 18 лютого 2020 року

Справа № 688/2908/16-ц (провадження № 14-28цс20).

Сторони: ОСОБА_1 до Головного управління Держгеокадастру у Хмельницькій області, ОСОБА_2, Шепетівської районної державної адміністрації Хмельницької області

Суддя-доповідач: Пророк В. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема; відступлення від висновків щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладених у раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: Колегія суддів КЦС ВС вважає, що у практиці касаційних судів існує різний підхід щодо вирішення спорів у справах про визнання незаконними актів органів державної влади або органів місцевого самоврядування про надання у власність (користування) земельних ділянок, у ситуації коли дозвіл на розроблення проекту землеустрою на земельну ділянку надається кільком особам щодо однієї і тієї ж самої земельної ділянки.

7. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів

1. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 11 лютого 2020 року

Справа № 760/18364/16-ц (провадження № 14-21цс20).

Сторони/предмет: ОСОБА_1 до приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу Швеця Руслана Олеговича, Публічного акціонерного товариства комерційного банку «Приватбанк», треті особи ОСОБА_2, ОСОБА_3, Департамент з питань реєстрації Київської міської державної адміністрації, про скасування нотаріальної дії, визнання дій приватного нотаріуса протиправними

Суддя-доповідач: Лященко Н. П.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема; відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає, що справа містить виключну правову проблему, яка полягає у формуванні єдиної судової практики застосування положень Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті» у справах щодо звернення стягнення на предмет іпотеки згідно з договором про задоволення вимог (відповідним застереженням в іпотечному договорі) та визначення такого стягнення як добровільного чи примусового (відчуження без згоди власника). У зв'язку з цим існує необхідність відступити від висновку, викладеного в постанові ВП ВС від 20 листопада 2019 року у справі № 802/1340/18-а.

Позиція ВП ВС: У справах № 760/18364/16 та № 802/1340/18-а суди встановили різні фактичні обставини справи, в зв'язку з чим матеріально-правове регулювання спірних правовідносин є різним, а спірні правовідносини у цих справах не є подібними. Отже, ВП ВС не може вирішувати питання відступу від висновку щодо застосування норми права, викладеного у постанові ВП ВС від 20 листопада 2019 року у справі № 802/1340/18-а, в межах справи № 760/18364/16.

2. Суд, який направив справу: ККС ВС

Дата прийняття ухвали: 17 лютого 2020 року

Справа № 428/8931/15-к (провадження № 13-бкс20).

за касаційною скаргою прокурора, який брав участь у розгляді кримінального провадження в судах першої та апеляційної інстанцій на вирок Лисичанського міського суду Луганської області від 17 жовтня 2018 року та ухвалу Луганського апеляційного суду від 25 березня 2019 року

Суддя-доповідач: Яновська О. Г.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема; відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: На думку ККС ВС, існує виключна правова проблема щодо застосування статті 290 КПК України. Висновки, викладені ВП ВС у постанові від 16 січня 2019 року у справі № 751/7557/15-к, які згодом були конкретизовані ВП ВС у постанові від 16 жовтня 2019 року у справі № 640/6847/15-к не охопили повною мірою всіх випадків в частині застосування статті 290 КПК України, а тому виникла нагальна потреба відійти від неповного, суперечливого висновку ВП ВС в цій частині.

Позиція ВП ВС: Порівняння правовідносин, які виникли у даному кримінальному провадженні, з правовідносинами, що мали місце в справі № 751/7557/15-к, в якому сформульовано правовий висновок, котрий на думку ККС ВС, є неповним, свідчить про те, що вони не є подібними. Тому підстава для передачі кримінального провадження на розгляд ВП ВС за ч. 4 ст. 434-1 КПК України відсутня. Разом з тим, передаючи справу, як таку, що містить виключну правову проблему, ККС ВС не сформульовано аргументів щодо наявності виключної правової проблеми, яка має бути предметом розгляду ВП ВС.

3. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 18 лютого 2020 року

Справа № 910/15925/18 (провадження № 12-8гс20).

Сторони / предмет: ОСОБА_1 до ТОВ «Перша будівельна корпорація», за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу Бадахова Юрія Назіровича про визнання недійсними рішень загальних зборів, визнання недійсною нової редакції статуту, скасування реєстраційних дій.

Суддя-доповідач: Бакуліна С. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, виключну правову проблему становить питання про застосування у цій справі норм права, що закріплені у частині третій статті 278, пункті 3 частини першої статті 287 ГПК України щодо права учасників на оскарження судових рішень у корпоративних спорах у випадку припинення

юридичної особи – сторони у спорі, що не допускає правонаступництва, після ухвалення судового рішення.

Позиція ВП ВС: КГС ВС не виклав в ухвалі правову проблему, яку містить ця справа саме у правозастосуванні відповідних норм права, відсутні також і посилання на конкретні справи, або їх кількісні показники, які б свідчили про те, що судами було сформовано різну правову позицію при вирішенні справ з подібними правовідносинами. Питання про застосування положень процесуальних норм щодо права учасників на оскарження судових рішень у корпоративних спорах у випадку припинення юридичної особи – сторони у спорі, що не допускає правонаступництва, після ухвалення судового рішення, може бути вирішено КГС ВС як належним судом.

4. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 18 лютого 2020 року

Справа № 337/3375/17 (провадження № 14-27цс20).

Сторони / предмет: ОСОБА_1 до ДКС України, ГУ НП в Запорізькій області, Запорізького міського управління ГУ МВС України в Запорізькій області, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: ГУ ДКС України у Запорізькій області, Прокуратура Запорізької області, про відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої бездіяльністю посадових осіб органу досудового розслідування.

Суддя-доповідач: Ситнік О. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку колегії суддів КЦС ВС, виключна правова проблема у цій справі пов'язана з визначенням, яке правове значення має постанова слідчого судді про скасування процесуальної постанови слідчого у кримінальному провадженні; чи є вона самодостатньою правовою підставою на підтвердження неправомірності дій слідчих органів та їх вини у завданні шкоди. Крім цього, колегія суддів вказала на неоднозначність (суперечливість) судової практики судів першої, апеляційної та касаційної інстанцій з вирішення вказаних правових питань у тотожних справах, що призводить до надмірного правозастосовчого розсуду, а також потреба розвитку права.

Позиція ВП ВС: Неправильне застосування норм права є підставою для скасування судового рішення та ухвалення нового, що передбачено статтею 412 ЦПК України. Такими повноваженнями наділена не лише ВП ВС, але і КЦС ВС. Щодо посилання КЦС ВС на низку судових рішень в інших справах та наявність різної практики, ВП ВС зазначила, що дану справу передано на її розгляд не з підстав, передбачених частиною четвертою статті 403, підпунктом 7 пункту 1 «Перехідні положення» ЦПК України (відступ від висновків), а з підстави, установлені частиною п'ятою статті 403 ЦПК України (виключна правова проблема).

5. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 19 лютого 2020 року

Справа № 922/584/19 (провадження № 12-9гс20).

Сторони / предмет: Приватного сільськогосподарського підприємства «Імені Ватутіна» до Державного кадастрового реєстратора відділу Держгеокадастру у Шевченківському районі Головного управління Держгеокадастру у Харківській області ОСОБА_1, за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – ОСОБА_2 та Головного управління Держгеокадастру у Харківській області, про скасування рішення державного кадастрового реєстратора.

Суддя-доповідач: Уркевич В. Ю.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, виключна правова проблема полягає у визначенні юрисдикції спору про скасування рішення кадастрового реєстратора про внесення відомостей про земельну ділянку з цільовим призначенням – для ведення фермерського господарства, на підставі державного акта, виданого фізичній особі, якщо обставини створення фермерського господарства і набуття ним права користування спірною ділянкою на час звернення з позовом у справі не встановлювались, а оскаржувані відомості про спірну земельну ділянку стосовно цільового призначення – для ведення фермерського господарства в подальшому змінені на цільове призначення – для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

Позиція ВП ВС: КГС ВС не навів жодних доводів на підтвердження кількісного критерію існування виключної правової проблеми у спірних правовідносинах. Мотиви, викладені судом, про відсутність судової практики у відповідних питаннях, які чітко не визначені на нормативному рівні, також не свідчать про наявність у справі виключної правової проблеми. Сама по собі відсутність судової практики не вказує на наявність такої проблеми.

6. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 20 лютого 2020 року

Справа № 753/15214/16-ц (провадження № 14-25цс20).

Сторони / предмет: ОСОБА_1 до ОСОБА_2, треті особи: ПАТ «Страхова компанія «Україна», МТСБУ, про відшкодування шкоди, завданої внаслідок дорожньо-транспортної пригоди.

Суддя-доповідач: Лященко Н. П.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема; відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правових висновків, викладених у постановках ВП ВС, шляхом їх конкретизації та вказати, що у разі, якщо страхова компанія позбавлена ліцензії, виключена із МТСБУ, перебуває

в стані припинення (банкрутства), фактично не здійснює діяльності, ці висновки не застосовуються та потерпілий може звернутися, з позовом про стягнення шкоди безпосередньо до особи, яка її завдала. Крім того, колегія суддів зазначила, що справа містить виключну правову проблему, що полягає у необхідності формування єдиної правозастосовчої практики у спорах про відшкодування шкоди завданої в ДТП у разі, якщо страхова компанія позбавлена ліцензії, виключена із МТСБУ, перебуває в стані припинення (банкрутства), фактично не здійснює діяльності.

Позиція ВП ВС: ВП ВС вже сформульовано висновки щодо відшкодування страховиком шкоди, завданої особою, відповідальність якої застрахована за договором обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, і відступати від них не вбачається підстав. Щодо конкретизації висновку ВП ВС у випадках, коли страхова компанія позбавлена ліцензії, виключена з МТСБУ, перебуває у стадії припинення (банкрутства), фактично не здійснює діяльність, то відповідь на поставлене питання міститься безпосередньо у Законі України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів». З огляду на зазначене ВП ВС дійшла висновку про відсутність у цій справі виключної правової проблеми.

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.02.2020 по 29.02.2020/ Відпов. за вип.: суддя ВП ВС, д-р юрид. наук О. Р. Кібенко. – Київ, 2020. – Вип. 18. – 44 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua